

Foto: Monika Søberg

Skriver 19 bøker

Risbakken-slekta i Engerdal er stor. Den første familien på slektsgården hadde 18 barn. Nå er det 415 direkte etterkommere, og Jan Risbakken har samlet så mye bilder og informasjon at han har planer om hele 19 bøker for å ivareta slektshistorien.

En hovedbok felles for alle og en for hver av de 18 barna.

Side 5, 6 og 7

Tollef Kilde

var en norsk skog-eier. Han er kjent for sine planer om kanalisering av Glomma og bygging av jernbane mellom Rena og Trysil.

Side 10 og 11

Bilde: Wikipedia/Opphavsperson: Mathum

Tirsdag 27. november i 2012 var en historisk viktig dag for jernbanekulturminnene i Hamar. Riksantikvar var kommet til byen for å frede det unike og viktige Hamar jernbaneverksted.

Side 12 og 13

Folketellinga 1801

Folketellingen 1801 er unik fordi den er den første folketellingen som inneholder navn og andre opplysninger for hver enkelt innbygger i Norge. Den er en hovedkilde til norsk befolknings- og samfunnshistorie på 1700- og 1800-tallet.

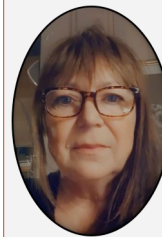
Side 3 og 4

INNHold

Innhold/ Redaktør	2
Folketellingen 1801	3
Skriver 19 bøker	5
Møtekalender/Aktiviteter/Info	8
En Hedmarking	10
Fredede byggverk i Hedmark	12
Lokale stedsnavn	14
Kontaktinformasjon	15
Et familiebilde	16

REDAKTØR

**Redaktør for
SlektsNytt
Kari Bruvold**

red@he.slektogdata.no

Da har vi kommet til min favoritt tid på året, julemåned. Jeg får høre at jeg er i overkant glad i å pynte, men det er jo så koselig i denne mørke årstiden med masse lys både inne og ute.

Jeg vil takke for bidragene jeg har fått gjennom året og håper dere fortsetter å sende inn historier og bilder dere har lyst til å dele med alle leserne våre.

Senk skuldrene og nyt førjulstiden med familie og venner og benytt sjansen til å få tak i en familiehistorie eller to.

Vil ønske dere alle en koselig julefeiring og et spennende nytt slektsår.

Red.

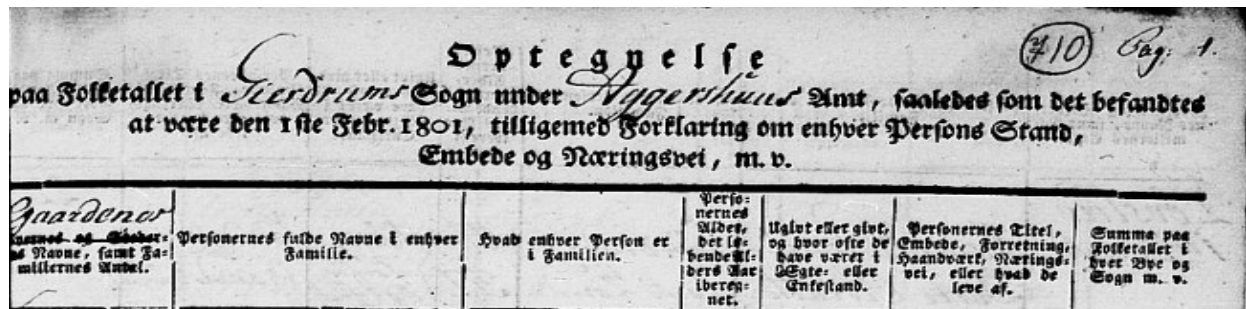

Jeg vil gjerne høre fra deg

Har du en slektshistorie, et familiebilde eller en gjenstand du har lyst til å dele med oss.
(det må ikke være fra Hedmark)
Eller har du en kommentar eller andre ideer til bladet?

Send en epost til redaktør.

Folketellingen 1801

The image shows the title page of a historical document, a page from the 1801 Norwegian census. The title is 'Opptegnelse paa Folketallet i Nordre Aker Sogn under Akerhus Amt, saaledes som det befandt sig at være den 1ste Febr. 1801, tilligemed Forklaring om enhver Persons Stand, Embede og Næringsvei, m. v.' The page is numbered 10 in a circle and is the first page of the document. Below the title is a table with several columns, each with a heading in Norwegian. The headings are: 'Gårdene', 'Personernes fulde Navne i enhver Familie', 'Hvad enhver Person er i Familien', 'Personernes Alder, det is: bende Mænds Alder, og kvindernes Alder', 'Ugilt eller gift, og hvor ofte de have været i Ugte: eller Enkelstand.', 'Personernes Titel, Embede, Forretning, Haandværk, Næringsvei, eller hvad de leve af.', and 'Summa paa Folketallet i hver Bø og Sogn m. v.'

Gårdene	Personernes fulde Navne i enhver Familie.	Hvad enhver Person er i Familien.	Personernes Alder, det is: bende Mænds Alder, og kvindernes Alder.	Ugilt eller gift, og hvor ofte de have været i Ugte: eller Enkelstand.	Personernes Titel, Embede, Forretning, Haandværk, Næringsvei, eller hvad de leve af.	Summa paa Folketallet i hver Bø og Sogn m. v.
---------	---	-----------------------------------	--	--	--	---

Folketellingen 1801 er unik fordi den er den første folketellingen som inneholder navn og andre opplysninger for hver enkelt innbygger i Norge. Den er en hovedkilde til norsk befolknings- og samfunnshistorie på 1700- og 1800-tallet.

Folketellingen 1801 gir unik kunnskap om hele Norges befolkning på et tidspunkt da det i andre kilder bare finnes spredt informasjon om enkeltpersoner eller definerte grupper. Den kan betegnes som «et enestående skarpt og detaljrikt familieportrett av det norske folket ved inngangen til 1800-tallet»

Det tok tid før neste folketelling av samme type ble holdt. Først med tellingen i 1865 ble registrering med navn fast praksis i Norge. Ved reskript 28. november 1800 ble det gitt kongelig befaalning om å holde folketelling i Danmark, Norge og på Island 1. februar 1801. I København var det Tabbellkontoret i Rentekammeret som utarbeidet og trykte skjemaer til tellingen. Skjemaene hadde rubrikker for gårds- og gatenavn, personenes navn og deres innbyrdes forhold i familie eller husstand, alder, ekteskapsstatus og yrke. Skjemaene for prestegjeldene på landet ble utfyllt gård for gård, i byene gate for gate. Registrering av den enkelte person ble gjort på vedkommende sitt hjemsted. Dermed er også sjøfolk og folk på reisefot tatt med på stedet de hører hjemme. Alder ble i tellingen oppgitt ut fra førstkommende fødselsdag.

I listene ble befolkningen delt inn i husstander. En husstand kunne bestå både av personer som var i slekt, tjenestefolk og leieboere. Ut fra tellingen regner man at det bodde i overkant av 883 000 mennesker i Norge i 1801, hvorav 8,8% i byene. Tellingene er bevart for hele landet, bortsett fra Holt prestegjeld med sognene Holt, Dypvåg og Flosta og gårdene i Maridalen i Aker. Apparatet rundt folketellingen 1801 gir et godt bilde av hvordan den dansk-norske administrasjonen arbeidet når større oppgaver skulle gjennomføres. Fra myndighetene i København ble reskriptet med prøver på utfylling sendt til stiftamtmennene, overbergamtmannen på Kongsberg og biskopene. De ga lokale embetsmenn ordre om å gjennomføre tellingen. I byene og gruveverkssamfunn som sorterte under Overbergamtet på Kongsberg, var det rodemestre som skulle gå fra hus til hus og samle inn opplysninger fra hovedpersonen i hver familie. Rodemestrene skulle føre lister under oppsyn av magistraten. Etter kontroll skulle magistraten sende listene til stiftamtmannen.

Fortsetter neste side

Matte Gulbrand		50	
den Familie	Hans Hansen. Mand.	53	Rogge i Hingstebank
	Marte Christen. Sund. 2. ind.	51	for 12. ind i 2. ind.
	Ingeborg Christen.	16	sigte
	Else Christen.	14	
	Gulbrand Hansen.	12	
	Ellene Christen.	9	
	Johanne Christen.	36	sigte i Hingstebank
			22

I landdistriktene ble tellerarbeidet gjort av sogneprestene, som etter instruksen kunne nøye seg med å få opplysninger fra husfedrene i forbindelse med søndagsgudstjenesten. Men klokkerne og skoleholderne var ofte prestens medhjelpere. Fra prestene gikk tellingslistene gjennom flere kontrollledd, først til prostens, så til amtmannen og fra han til stiftamtmannen. Etter at stiftamtmannen hadde rådført seg med biskopen, sendte han hele tellingsmaterialet til Tabellkontoret i Rentekammeret i København. Her ble det i 1802-1803 utarbeidet statistiske tabeller over folkemengden i hvert enkelt amt, fordelt på alder, ekteskapsstatus og yrke. I 1820 ble

folketellingen 1801 og de statistiske tabellene overført til Norge. Nå vokste det fram et statistisk fagmiljø i Kristiania, først i et tabellkontor i Finansdepartementet, deretter i Indredepartementet og til sist i Statistisk Sentralbyrå. Her er både 1801-tellingen og senere folketellinger blitt statistisk bearbeidet. Som historisk kilde har folketellingen 1801 en helt spesiell stilling og den er sentral for et bredt spekter av forskere og slektsgranskere.

Folketellingen 1801 er tilgjengelig som en søkbar database i Digitalarkivet og det finnes kataloginformasjon i Arkivportalen.

Folketellingen 1801

Kilde: Arkivverket.no

Skriver 19 bøker

Skrevet av Monika Søberg.

Besteforeldrene til Jan Risbakken hadde 18 barn, og familien etablerte ei hel grend i Engerdal. Nå skriver Jan bok om slekta - som teller 415 biologiske etterkommere. Alt får ikke plass mellom to permer. Planen er en hovedbok felles for Risbakkenslekta, og et hefte for hver av de 18 barna.

Risbakken

Grenda Risbakken i Engerdal har en spesiell opprinnelse:

Kristoffer Kristoffersen Femundsenden var den første som slo seg ned der. Først sammen med Marte Storstu, som han giftet seg og fikk fire barn med. De bygde seg hus etter at de første tre var født.

Marte hadde ei yngre søster, Anna, som var delaktig i barnepass. Da Marte døde var det hun som overtok ansvaret for å passe barna. Hun skled godt inn i rollen, og ble etter hvert også gift med Kristoffer. Fire år etter at Marte og Kristoffers siste sønn ble født, fikk Anna sitt første barn med Kristoffer. Det ble den første av 14 i løpet av 21 år.

Hele rekka

Kristoffer Kristoffersen Femundsenden fikk altså 18 barn - med to søstre, Marte og Anna Storstu.

Først kom Kristoffer i 1900, han tok navnet Nordli.

Berthe Marie ble født i 1902, hun ble gift Kjølvang.

Kåre ble født i 1903, han tok navnet Strandvold. De er alle født før huset på Risbakken ble bygget ferdig. Da bodde familien, ifølge folketellingen 1900 på Søgård i Engerdal.

Den siste av barna til Marte er Modolf, som tok navnet Kristoffersen og bygde Midttun i Engerdal. Han var født i 1904.

Den femte i ungeflokken, og den første av Annas barn, var Målfrid, som ble gift Elgaaen. Hun ble født i 1908. Året etter kom Konrad, som tok navnet Risbakken og som overtok gården der foreldrene hadde etablert seg. I 1911 ble Astrid født, hun ble gift Skogly. I 1914 ble Helge Risbakken født. I 1916 kom Guttorm Risbakken. I 1918 ble Osvald Risbakken født, og året etter Bergljot. Hun ble gift Gundersen.

Barn nummer 12 i rekka ble Torstein Risbakken som ble født i 1920, Reidar Risbakken født i 1911. Peder Milford Risbakken ble født i 1923. Året etter ble Gerhard Risbakken født.

Så gikk det to år før Thorvald Melkior Risbakken ble

født i 1926. Jenny ble født i 1928, hun ble gift Flathagen. Den yngste av flokken på 18 var Erna som ble født i 1929. Hun ble gift Westgård.

Søskenflokken:
Risbakken søsknene i 1968. Kåre er ikke med på bildet. De er plassert etter alder, den eldste fremst t.h.: Kristoffer, Berthe Marie, Modolf, Målfrid, Astrid. Midten f.h.: Helge, Guttorm, Osvald, Bergljot, Torstein Alfred, Reidar, Peder Milford. Bakerst f.h.: Gerhard, Thorvald Melkior, Jenny og Erna.

Kåre. Bildet er tatt i 1984.

Huset står

Jan Risbakken har vært interessert i slekter og slektsgransking lenge, og har laget et hefte om sine røtter på morssida, Myrvang ved Femundtunet. Ideen om å skrive bok for farsslekta kom for alvor da han var med og arrangerte slektstreff i fjor. Det var første gang siden forrige slektstreff, i 1986, at slekta møttes.

Til slektstreffet ble huset som Kristoffer og Marte bygde, istandsatt igjen. Else Bentzen Risbakken som ble gift med Kristian, sønn av Konrad, er den som nå bor på gården. Kristian døde i 2020.

Det opprinnelige huset har stått på gården hele tiden, men Elsa har gjort i stand stua og satt inn igjen senger, kaffekvern, brisker, kjøkkenbenk, verktøykassa med verktøy og andre ting etter Kristoffer senior og familien.

- Noe har stått på låven og i uthus, og noe har vi hatt inne i vårt eget hus. Jeg har forsøkt å sette stua så mye som mulig tilbake til opprinnelig stand, forteller hun.

Det har blitt ei veldig koselig stue med en helt spesiell atmosfære. Det er mye historie i disse veggene.

Alle de 18 barna bodde naturlig nok ikke i huset samtidig - som måler fire ganger fire meter. Men at det lå ti stykker der samtidig er høyst sannsynlig.

- Konrad har fortalt at de lå fem stykker på brisken, andføttes, forteller Else.

Historisk: Else Berntzen Risbakken og Jan Risbakken sitter i det historiske møblement som Jans bestefar, Kristoffer har laget. Foto: Monika Søberg.

Mange overraskelser

Etter Kristoffer senior og hans to koner er det 415 biologiske etterkommere. 380 av dem er nålevende, og sjuende generasjon er i ferd med å vokse opp!

Selv om det fortsatt er igjen mange av tredje generasjon, som Jan Risbakken og Kristian Risbakker, (de var 55 søskenbarn, 26 av dem lever fortsatt) er det overraskende lite etterkommerne vet.

Og desto mer artig blir det når dokumenter og historier dukker opp slik at brikkene kan falle på plass.

Jan Risbakken og Else Bentzen Risbakken foran Kristofferstua der familien bodde fra begynnelsen av 1900-tallet. Foto Monika Søberg

- Jeg har ramlet over mange overraskelser i min research og innsamling av både dokumenter, historier og bilder, forteller han. De eldste bildene er fra før 1900 - av Kristoffer, og fra 1902 av Marte og Anna.

Blant annet dukket det opp bilder i et fotoalbum etter Bergljot fra Annas begravelse i 1949, som visstnok ingen i 3. generasjon annet enn Bergljots to barn har sett. Der i blant hele søskenflokkene som er samlet rundt kista ute på gårdsplassen på Risbakken.

Hele familien: Fra begravelsen til Anna i 1949. Kista med barn, svigerbarn og noen barnebarn utenfor stua på Risbakken.

19 bøker

Jan har samlet så mye informasjon og bilder som ingen, eller bare noen få, har visst om, at det er for gæli og ikke bevare alt for ettertida.

- Men jeg kan ikke ta med alt i boka, da blir den for tjukk, sier han.

Derfor ser ha for seg å skrive ei hovedbok der både Kristoffer, Marte og Anna, altså første generasjon Risbakken, blir beskrevet, litt om deres røtter og en del om alle de 18 barna. (som er andre generasjon) etter at de etablerte seg med egen familie.

I tillegg litt om barna til disse som utgjør 3. generasjon Risbakken.

- Men jeg skjønner jo at alle detaljer ikke er like interessante for alle, så jeg tenkte at det går an å lage en bok eller hefte for hver av de 18 barna, og det som er spesielt for deres historie, sier han. Han vil fortelle både om familiene deres, om oppvekst, ungdomstid, arbeidsliv og hobby og fritid.

I tillegg vil han skrive litt om utviklingen av grenda Risbakken og husene på gården Risbakken.

- Jeg har fått voldsomt mye bilder, og har også tenkt å lage digitale bildemapper som kan deles med alle etterkommere, forteller Risbakken.

Boka håper han å bli ferdig med en gang over nyttår.

Gründer som 14-åring

Den store familien var ikke forskånet for sykdom, og flere av barna fikk tuberkulose. Men alle overlevde og alle stiftet egne familier. Mange av Risbakken-familien var gode på lærarbeid, og har etterlatt seg mye pent arbeid, som lommebøker.

Det viser seg at dette var noe de lærte og drev med som aktivitet på tuberkulosesanatoriet på Hamar, eventuelt andre steder.

Alle utenom Osvald og Peder Milford forble i Engerdal. De reiste ikke langt de heller, henholdsvis til Hamar og Stange.

I grenda Risbakken er fortsatt de aller fleste hus bebodd av etterkommere. Hele grunnlaget for grenda ble lagt da Kristoffer (Nordli), den første sønnen, etablerte sagbruk på tomte som i dag er ball-løkke og lekeplass med gapahuk.

Risbakken har også helt overraskende funnet dokumentasjon på at denne Kristoffer junior reiste til Oslo som 14-åring og ble gründer. Han drev både med skomakring, smiing og skredder, med bank- og forretningsforbindelser både på Gjøvik og i Trondheim.

- Det er kanskje forklaringen på hvorfor familien er så godt kledd på familiebildene, sier Else og Jan.

Kristoffer junior viser seg også å ha vært en habil trekkspiller.

-Vi har funnet notatbøker fra 1920 til 1929 der han har skrevet hvor han var på spillejobber, når det var og hva han fikk betalt. Det er ingen av oss i tredje generasjon som har hørt noe om at han hadde en slik omfattende spill-karriere, ikke før vi begynte se i dokumenter som ble funnet fram til slektstreffet, sier Risbakken.

Mange av søsknene på Risbakken lærte seg også å spille trekkspill. Blant annet lærte Kristoffer broren Helga å spille, - og det er flere i slekta som har tatt denn kunnskapen med seg videre gjennom tiden, etter inspirasjon fra Kristoffer og Helge.

FØRSTE KONE: Bilde av Kristoffer fra ca 1900. Bildet av Marte er tatt i 1902.

ANDRE KONE: Da Marte døde var det søsteren Anna som hjalp til med ungene - og som ble gift med Kristoffer etter hvert. De fikk 14 barn sammen. Bildet er fra 1916.

Artikkelen ble første gang publisert 2. november 2023 i Lokalavisa Trysil - Engerdal og er gjengitt med tillatelse fra journalist Monika Søberg.

MØTEKALENDER

TRYSIL

Trysil Folkebibliotek kl 11:00

6. desember
3. januar
7. februar
6. mars
3. april

LØTEN

Løten Folkebibliotek kl 18:00

18. januar
13. februar
21. mars
18. april

RINGSAKER

Garveriet, Storgata 119, Kl 18:00
(Ringsaker historielags lokaler)

17. januar
21. februar
20. mars
17. april

SOLØR

For tiden ingen aktivitet

SLEKTSBOKGRUPPA

Grindalsvegen 14, Elverum kl 18:00

6. desember
3. januar
7. februar
6. mars
3. april

Slektskafè

**Grindalsvegen 14, Elverum
kl 11.00–14.00**

16. desember

Andre aktiviteter

ÅRSMØTE

Det vil bli avholdt årsmøte mars 2024
Dato vil bli offentliggjort på våre nettsider.

[For informasjon og oppdateringer se vår hjemmeside](#)

INFORMASJON FRA LAGET

Nettsiden vår

Har du vært inne på nettsiden vår?

Der ligger det mye informasjon! <https://slektogdata.no/he>

På førstesiden blir det lagt ut nyheter, du finner aktiviteter, alle utgaver av SlektsNytt (krever innlogging), informasjon om

Hvor finner jeg brukernavn og passord.

Har du glemt hva ditt brukernavn og passord er?

Klikk på Logg inn så kan du selv lage nytt pass ord. Husk at ditt brukernavn er ditt mobilnummer!

Du finner mer info på innloggingssiden.

Adresse-endring.

Får du ikke medlemsbladet Slekt og Data selv om medlemskapet er i orden?

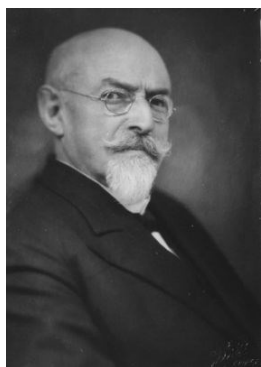
Kanskje du har flyttet? For å endre postadresse logger du deg på med brukernavn og passord på forsiden til Slekt og Data og klikk så på Min side og gjør de endringer som trengs.

E-postmelding

Vi sender e-post med varsel om møter, kurs og andre aktivitetstilbud til medlemmene.

Til dette trenger vi e-postadressen din. Har du endret din e-post adresse så gå til «Min side» som beskrevet over og oppdater den der. .

All fakturering blir også sendt via e-post så det er viktig å ha din riktige epostadresse!

EN HEDMARKING

TOLLEF HANSEN KILDE

Født 17. juli 1853 i Åmot kommune

Død 02. januar 1947 Åmot kommune

Tollef Kilde var en norsk skogeier. Han er kjent for sine planer om kanalisering av Glomma og bygging av jernbane mellom Rena og Trysil.

Kilde var en foregangsmann i utviklingen av næringsliv og kommunikasjoner i Østerdalen, og en ivrig forkjemper for at dalen skulle få mulighet til å utnytte sine store naturrikdommer.

Familie

Foreldrene var skogeier Hans Tollefsen Kilde (1822-1882) og Oline Haagensdatter Grini (1827-1871).

Han var gift to ganger.

27.03.1880 giftet han seg med

Pauline Iversdatter Arnestad (1858-1917)

Sammen fikk de syv barn.

Dette ekteskapet ble oppløst.

30.11.1903 giftet hans seg med

Hanna Fredrikke Hansdatter

Arnestad (1877-1955)

Det ser ikke ut som dette paret hadde barn.

Bakgrunn

Kilde var av gammel østerdalsslekt. Etter folkeskolen på Rena gikk han på Sagatun folkehøyskole i Hamar og utdannet seg deretter som agronom ved Den høiere landbruksskolen på Ås og som forstmann ved forstakademiet i Tharandt i Tyskland.

I 1878 overtok han driften av slektsgården Kilde og han kalte seg bonde og skogbruker hele livet. De økonomiske nedgangstidene på 1920-tallet førte til at han i 1927 måtte gi opp slektsgården Kilde. Den ble for øvrig tatt tilbake på odel av hans sønnesønn i 1938.

Lokal næringsutvikling

I hele sitt offentlige liv arbeidet Kilde for Østerdalens utvikling, og det var særlig hjembygda Rena han hadde i tankene. Han sørget for at tettstedet fikk sin reguleringsplan

tidligere enn mange byer, og Rena Kartongfabrik ville ikke ha blitt etablert uten hans initiativ og økonomisk bidrag. Han fikk presset gjennom utbygging av Osfallet kraftverk, slik at bygda fikk elektrisitet og tilstrekkelig kraft til å etablere industrivirksomhet, først Rena Træsliperi (1913) og deretter Kartongfabrikken. En av Kildes grunnideer var at Østerdalens råstoffer og rikdommer skulle utnyttes og foredles i dalen og ikke ved fabrikker ute ved kysten. Han arbeidet aktivt for utvikling av skolevesenet og stilte spørsmålet om hvorfor man skulle ha et dårligere skoletilbud for ungdom på landsbygda enn i byene. Et resultat av hans arbeid var at Rena fikk en stor moderne folke- og middelskole i 1905 (bygningen er nå en del av anlegget til Høgskolen Innlandet).

Rena med den nye kartongfabrikken ved Glomma.
Foto: Nasjonalbiblioteket (1916)

Tollef Kilde så også betydningen av å utvikle kommunikasjonene. Han har fått æren for at tettstedet Rena fikk to store broer over elvene Glomma og Rena (1890) - broer som på den tid var de største i sitt slag i Norge. Hans langvarige kamp for at det skulle bygges en jernbane til Trysil via Rena gjorde ham både kjent og omstridt. Han fikk i stand befaringer til Rena og Trysil med statsråder, stortingsmenn og andre ledende personer, og han argumenterte sterkt for at Trysilbanen skulle gå om Rena og ikke om Elverum.

Verken Trysilbanen eller kanalisering av Glomma ble realisert, i motsetning til mange av hans andre prosjekter.

Kilde var på mange områder forut for sin tid og forslaget om å overføre deler av Glommas vannføring via Jutulhogget i Rendalen i Renavassdraget for å kunne øke kraftmengden, ble i hans egen samtid til dels latterliggjort, men det ble gjennomført i 1970-årene, da det fra 1971 ble overført vann fra Glomma, fra Høyegga dam

sør for Bellingsmo i Alvdal gjennom 28 km lang tunnel til Rendalen kraftstasjon med en fallhøyde på 210 meter.

Organisasjonsliv

Kildes samfunnsinteresse førte ham inn i det offentlige liv. Han satt i Åmot kommunestyre i 45 år, hvorav 10 som ordfører. I årene 1891-1894 møtte han som varamann for Venstre på Stortinget. Han var også styreleder og styremedlem i en rekke næringsvirksomheter og organisasjoner. I Norges Bondelag var han gjennom en årrekke en av de mest fremtredende ledere, blant annet en periode som nestformann, og han var med blant pådriverne for opprettelse av Bondepartiet i 1920. I årene 1909-1915 var han medlem av styret for Norges Banks avdeling på Hamar. Han ble utnevnt til ridder av 1. klasse av St. Olavs Orden i 1897, og i 1933 fikk han Borgerdådsmedaljen i sølv.

Han var også innehaver av Norges Bondelags æresmedalje.

Som de fleste skogeiere kom Tollef Kilde i økonomiske vansker i nedgangstidene i 1920-årene, og i 1927 måtte han gi opp slektsgården (den ble tatt tilbake ppå odel av hans sønnesønn i 1938).

På Rena har han fått hovedgaten oppkalt etter seg, og i Rena park er det reist en bauta over ham.

Slektsgården Kilde

Foto: Marthe Alme/Glomdalsmuseet

Kilder:

Lokalhistoriewiki
Store Norske Leksikon
Digitalarkivet

Fredede byggverk i Hedmark

HAMAR JERNBANEVERKSTED

Datering : 1880 tallet

Fredet: 27.11.2012

Foto: Asgeir Spange Brekke Riksantikvaren

Tirsdag 27. november i 2012 var en historisk viktig dag for jernbanekulturminnene i Hamar. Riksantikvar var kommet til byen for å frede det unike og viktige Hamar jernbaneverksted.

Området

Verkstedområdet ble tatt i bruk i 1898. Det første jernbaneverkstedet på Hamar kom imidlertid med Grundset banen i 1862. Dette ble bygget i sørenden av det lille stasjonsområdet.

Verkstedet og lokomotivstallen var da plassert i samme bygning, oppført av utmurt reisverk og bordkledd. Bygget målte 37,6x8,3 meter.

Innvendig var bygningen delt i to rom, verksted og lokomotivstall. Den første driftsberetning for Grundset banen forteller oss hva slags utstyr verkstedet hadde. Det var blant annet en dampmaskin med en ytelse på 1 hestekraft, så var det en hjuldreiebenk, en mindre dreiebenk, en smie-esse, to ambolter og fire skruestikker.

I 1864 ble bygningen forlenget med 9,7 meter. I 1865 kom nok et tilbygg, dette for en 6 hesters dampkjel.

Rørosbanens opprinnelse trasé ut fra Hamar stasjon fulgte Mjøsstranda sørover og svingte

på dagens verkstedområde nordøstover og passerte omtrent der hvor ringstallen ligger i dag. Sporet ble trolig lagt om til Eidsvoll-Hamarbanenes åpning i 1880.

Etter hvert som Rørosbanen ble forlenget nordover Østerdalen ble det flere lokomotiver og vogner som måtte vedlikeholdes og verkstedet ble gradvis bygget ut.

Fredingen

Den dagen jernbaneverkstedet ble fredet sa Riksantikvaren «Dette er det eneste gjenværende autentiske og komplette jernbaneverkstedet i landet, og det er fortsatt jernbanevedlikehold og -aktivitet i disse historiske bygningene. Fredningen omfatter en rekke bygninger på området. Bl.a. ringstallen, Rørosbanestallen, dagens jernbaneverksted, presenningsverkstedet, en vognremisse fra 1800, traverser og svingskiver»

«Vi har fredet mange stasjonsbygninger og jernbanebroer. Jernbanebygg knyttet til tekniske funksjoner og vedlikehold har ikke fått like stor oppmerksomhet. Derfor er fredingen av Hamar jernbaneverksted så viktig», sa riksantikvar Jørn Holme i sin tale den gang.

Verksteder og serviceanlegg er viktige brikker når jernbanens historie skal fortelles. Støttefunksjonene til jernbanesystemet har vært utsatt for forfall, rivning, ombygging eller nedleggelse. Verkstedsanlegget på Hamar fremstår som det mest komplette av de gjenværende, eldre verkstedsanleggene. På området står det også flere gamle trebygninger, blant dem en vognremissebygning fra begynnelsen av 1880-tallet. Traversene, skyvebroene som kan forflytte lokomotiver og annet materiell mellom ulike parallelle spor, er intakte.

Fredingen skal gi rom for en dynamisk utvikling og imøtekomme endrete brukskrav. Anlegget skal kunne fortsette med driftsfunksjon for jernbanen i overskuelig framtid, men også kunne tilpasses nye funksjoner og ny bruk på lengre sikt. Fredningen omfatter en rekke bygninger på verkstedstomta, som Ringstallen, Røros-banestallen og verksteder. Dessuten inngår skinneføring fram til traverser, dreieskive, verksteder og lokomotivstaller i fredningen.

Det ene vognverkstedet. Foto: Norsk Jernbanemuseums samling.

Til venstre: Ringstallen på 1930-tallet med et damplokomotiv av typen 47a. Til høyre ser vi Rørosbanestallen omtrent samtidig; med smalspordamplokomotiv av type XXIII og IX foran. Foto: JMF 10391-10392

Kilder:

Jernbanemuseet.no
Riksantikvaren.no
Kulturpunkt.org

Lokale stedsnavn

Stabbursknappen ligger på vestsiden av Osensjøen og har de senere årene vært et yndet turmål, sommer som vinter. Turen er på 7 km tur/retur og har nydelig utsikt når du når toppen som ligger 589 moh.

Navnet Stabbursknappen.

Men hvordan oppsto navnet Stabbursknappen?

Jeg har hørt to versjoner av sagnet men med felles trekk, å gjemme unna verdisaker for røvere.

Den korte versjon

Jeg har blitt fortalt at lærer Per Grønbekk fortalte på skola at Kari Tosk (Tossavainen) som bodde på Østenheden bygde seg et stabbur under knappen. Dette gjorde hun fordi hun var plaget av omreisende røvere som stjal mat fra gårdene rundt omkring. Stabburet var godt gjemt, og lå utenfor allfarveg.

Den litt lengre versjon

I De første bosetternes tid i Søre Osen forekom hærtog innover landet fra Sverige, og da mellomriksveien lå ikke så langt fra Osen, kunne det ventes fiendtlige besøk fra rovgriske svensker. Finnefamiliene skulle være nokså formuende etter den tids forhold, og de

besluttet å flytte sine kostbarheter til et avsides liggende sted, og valgte en bergknaus på vestsiden av Osensjøen, rett over for Østenheden. På et bekvemt sted på dette berget satte de opp et hus, stabbur, som ikke var synlig fra noe sted utenfra, før en kom like innpå. Hit flyttet de sine verdier av penger, sølv, klær og matvarer, for at de ikke skulle bli utsatt for plyndring. Berget hadde derfor fått navnet «Stabbursknappen».

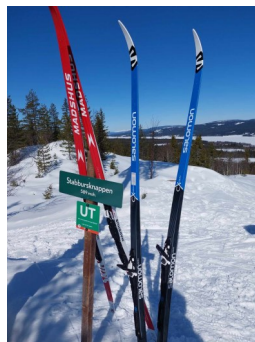
Noen vil ha det til at frykten for svenskeplyndring skriver seg helt tilbake til sjuårs-krigen, da svenskene brente domkirken på Hamar i 1567.

Svenskene hadde kommet østfra, gjennom Trysil og Elverum. Etter toktet på Hamar, kom de tilbake samme veien. Ryktet gikk om hærverk og plyndring på tilbaketuren, og folk skyndte seg å få gjemt unna det de kunne av kostbare ting, og mange grender bygde seg stabbur ute i utmarka som de brukte til dette. I Elverum er det mange slike stabbursnavn, som Stabbursholtet i Stavåsen, der hernesingene hadde maten sin, og Stabbursbakken ved Nøtselsetra, der nordskogbygdingene gjømte det de hadde.

Hvem som på den tiden kunne ha stabburet sitt i Stabbursknappen ved Osen, sier ikke sagnet noe om.

Foto: Merete Sjøby Andresen

Kilder:

Ener Sjøberg:

Optegnelser fra Søndre Osen. 1900

Sigurd Nergaard:

Folkeminne fra Østerdalen. 1922

Søre Osen bygdebok 2

Åse Ifarnæss

STYRET 2023-2024

Heidi Ringsrød
Leder
leder@he.slektogdata.no

Marianne Kristiansen
Sekretær

Svein Erik Langseth
Kasserer

Marit Bue
Styremedlem

Jon Kristian Norbeck
Styremedlem

LOKALE GRUPPER I SLEKT OG DATA HEDMARK

Trysil

trysil@he.slektogdata.no

Ringsaker

ringsaker@he.slektogdata.no

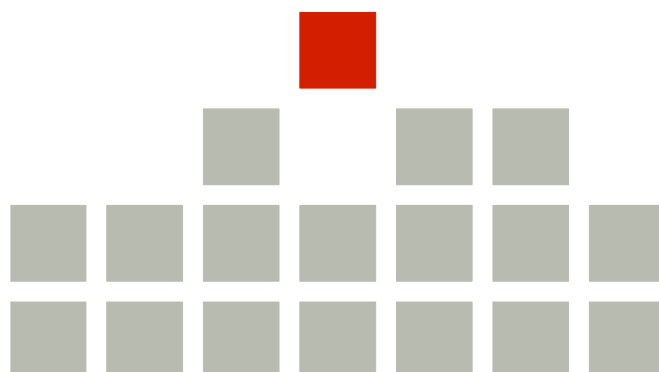
Løten

loten@he.slektogdata.no

Solør

leder@he.slektogdata.no

Organisasjonsnr : 998 268 605

Vi gjør slektsforskning enklere

Min oldefar, Alfred Martinius Jørgensen, født 1. januar 1878 på Brennengahagen i Maridalen i Oslo. Han døde 6. april i 1968. Da bodde han i Tåsenveien på Korsvoll.

På bildet bærer han en M/1894 uniform.

Forsvarsmuseet har kunnet fortelle meg ut i fra uniformen han bærer at han tjenestegjorde i 2. Akershuske Infanteribrigades 1. Korps - (Du ser han har et ett tall på kragen. 1. korps) de hadde ekserserplass på Gardermoen bestod av Kristiania Linjebataljon og Kristiania Landverns bataljon.

Red.

Send gjerne inn et bilde jeg kan publisere her på baksiden av bladet .

Sendes til red@he.slektogdata.no